

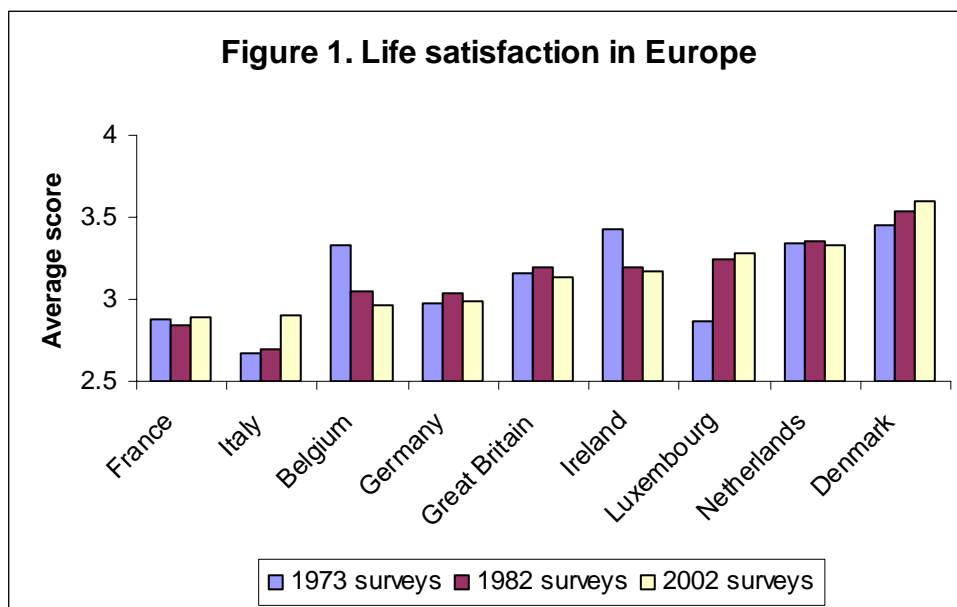
LIVSTILFREDSHED: SPILLER POLITIK EN ROLLE?*

Af Christian Bjørnskov†

Dette notat stiller spørgsmålet om politik kan ændre den gennemsnitlige subjektive livstilfredshed i befolkningen. Baseret på tværsnitsdata fra forskellige lande konkluderes det, at fire typer af politik har betydning for livstilfredshed: 1) vækstfremmende politik i fattige lande; 2) handelspolitik, der øger deltagelsen i globaliseringen; 3) politik der ændrer erhvervsklimaet og 4) politik som begrænser det offentliges andel af den totale indkomst. Faktorer, der populært set associeres med lykke såsom demokrati, omfordeling og anden offentlig velfærd, synes ifølge statistikken ikke at have betydning for livstilfredshed.

Økonomi har traditionelt set fokuseret på, hvad der kan måles: indkomst, priser, handel etc. Dette fokus har ledt økonomer til at lægge vægt på objektive målbare indikatorer for velfærd som disponibel indkomst og BNP pr. indbygger. Herved har man efterhånden opbygget en solid viden, der i grove træk forklarer, hvorfor indbyggere i nogle lande er rigere end i andre lande.

Men selvom den gennemsnitlige realindkomst i Vesteuropa og Nordamerika er 3-doblet siden 1960, viser en række undersøgelser, at lykke eller livstilfredsheden ikke er steget tilsvarende. Der er således sket en stigning i den objektive livskvalitet, mens den subjektive livskvalitet har været nogenlunde konstant. Figur 1 giver et eksempel på det generelle billede ved at vise den gennemsnitlige score på spørgsmålet om livstilfredshed i 9 lande på tre forskellige tidspunkter: 1973, 1982 og 2002. Ifølge økonomisk teori burde folk være mere tilfredse med deres liv i dag end for 30 år siden, fordi vi er rigere i dag, men som figuren viser, er dette ikke tilfældet. Der er dog store udsving landene imellem.

* Notatet er et sammendrag af analysen "Life satisfaction: Is there a role for policy?". Teksten er oversat og bearbejdet af stud-polit. Jørgen Sloth Bjerre Hansen. Originalteksten på engelsk findes på www.CEPOS.DK

† Ph.d. Christian Bjørnskov er ammannensis ved Handelshøjskolen i Aarhus.

I det seneste årti er økonomer begyndt at undersøge, hvorfor nogle personer er mere tilfredse end andre. Denne disciplin kaldes *economics of happiness*, og et af de store spørgsmål på dette felt er, hvordan regeringer kan påvirke vælgernes livstilfredshed.

Mens økonomiske data oftest indsamles af de nationale statistikkontorer, så stammer data om lykke og livstilfredshed fra diverse undersøgelser baseret på spørgeskemaer. Disse undersøgelser giver kvantitative mål for livstilfredshed. Dermed får økonomer mulighed for at anvende de samme metoder, som man hidtil har anvendt til at få viden om, hvad der skaber økonomisk vækst.

Dette leder frem til to spørgsmål: Hvorfor er nogle personer mere tilfredse end andre? Og hvorfor er indbyggerne i nogen lande mere tilfredse end indbyggere i andre lande?

Formålet med dette notat er at besvare det sidste spørgsmål. Vi søger at forstå, hvorfor befolkningen i lande som Indien, Armenien og Hviderusland er så utilfredse med deres liv, mens lande som Danmark og Schweiz er særdeles tilfredse med deres liv.

I den eksisterende litteratur har man forsøgt mange forskellige variable for at forklare livstilfredshed. Disse variable er bl.a. demokrati, inflation, arbejdsløshed, karakteristika ved velfærdsstaten samt beskyttelse af arbejdspladser. Den overraskende konklusion er, at kun meget få variable kan siges at påvirke livstilfredsheden mellem lande. Disse variable kan opdeles i to kategorier: De variable, som ikke kan påvirkes af regeringer, og de variable som regeringer kan påvirke.

Overraskelserne: Faktorer, som ikke påvirker livstilfredshed

Når der tages højde for regionale forskelle, så er demokrati ikke relateret til livstilfredshed. Heller ikke politisk konkurrence er relateret til livstilfredshed. Dvs. det er altså ikke afgørende, om der er to eller tolv partier i parlamentet.

Andre faktorer som et stærkt retssystem, lav korrupsion, pressefrihed og stabilitet har heller ikke relevans i forhold til livstilfredshed.

Desuden er en række økonomiske faktorer irrelevante i denne sammenhæng.

Graden af omfordeling, marginalsatser eller ulighed er således ikke relateret til livstilfredsheden. Ikke engang de fattigste grupper får tilfredshed af at have en lige indkomstfordeling. Heller ikke uddannelse af bredden, et godt sundhedsvæsen eller ligestilling har nogen effekt på tilfredsheden.

Når man tester de populære fremstillinger om, at de skandinaviske velfærdsstater gør folk mere tilfredse med deres liv, kan der ikke påvises en statistisk sikker sammenhæng.

Forestillingerne er altså ubegrundede. Overraskende nok er velfærdspolitik – på trods af navnet – ikke relateret til folks personlige opfattelse af velfærd. Der ser dermed ud til, at det betyder meget lidt, hvad regeringer gør, så længe den førte politik ikke er direkte skadelig.

Livstilfredshedsfaktorer der ikke kan påvirkes af den førte politik

- *Regionale forskelle:* Asiatiske og afrikanske lande rapporterer i gennemsnit en lavere tilfredshed med livet, mens latinamerikanske lande alt andet lige rapporterer en højere tilfredshed. Hvad dette skyldes er ukendt, men en del af forklaringen kan være kulturelle forskelle i, hvordan folk svarer på spørgeskemaet.

- *Kommunistisk fortid:* Dette er en af de stærkeste faktorer. I de tidligere kommunistiske lande er andelen af befolkningen, som er tilfredse med livet, kun en fjerdedel, alt andet lige. Dette er kun halvdelen af gennemsnittet i resten af verden. Hvis Danmark var endt på den forkerte side af Jerntæppet efter 2. verdenskrig, ville 1 mio. personer færre end i dag have været tilfredse med deres liv. De harmfulde effekter af kommunismen på basale menneskelige forhold skal derfor ikke undervurderes.
- *Social tillid:* Tilbøjeligheden til at stole på andre mennesker påvirker også livstilfredsheden. Denne indsigt er ikke overraskende og her ligger nøglen til forståelsen af det høje niveau af livstilfredshed i Danmark, som sammen med de øvrige nordiske naboer har et af de højeste tillidsniveauer. Ca. 2/3 af alle indbyggere i de tre nordiske lande svarer, at man generelt kan stole på andre mennesker, hvilket er mere end dobbelt så meget som det internationale gennemsnit.

Livstilfredshedsfaktorer der kan påvirkes af den førte politik

- *Gennemsnitlig indkomst:* Som foreslået af økonomisk teori er den gennemsnitlige indkomst associeret med den gennemsnitlige tilfredshed med livet, men dette gælder kun for fattige lande. Når lande når et indkomstniveau, hvor de basale nødvendigheder er opfyldt for den største del af befolkningen, ophører indkomst med at have en betydning. Denne indkomst nås omkring niveauet for Tjekkiet og Mauritius. Så selvom Danmark blev meget rigere de næste ti år, ville danskerne ikke blive mere lykkelige. De ville i stedet opjustere deres forventninger til levestandarden. Denne indsigt har også stor betydning for politik, da man ikke kan forvente, at samfundet kan betale sig fra sociale problemer.
- *Globalisering:* Økonomisk globalisering, målt ved hvor meget et land handler internationalt, er stærkt forbundet med livstilfredshed. Selvom skeptikere hævder at øget international integration skaber sociale spændinger og frygt, så viser data tydeligt, at det modsatte er tilfældet. Øget globalisering øger livstilfredsheden. Hvis et land ændrer sin handelspolitik og tillader frihandel så vil befolkningen få adgang til et større udbud af varer til lavere priser. Desuden er økonomisk åbenhed ofte også associeret med kulturel åbenhed, da folk i åbne lande oftere rejser til udlandet.
- *Erhvervs klima- og kvalitet:* Høje investeringspriser viser, at der er en høj efterspørgsel efter investeringsgoder i landet, hvilket kun er tilfældet, når regeringens politik er fremmede for de private erhverv. Derfor sænker det indirekte livstilfredsheden, hvis et land har en stor grad af beskyttelse af arbejdspladser – som det er kendt fra Tyskland og Frankrig – fordi det skader erhvervs klimaet. Derudover afspejler investeringspriser også kvaliteten af varerne, fordi produktion af høj kvalitet er afhængig af betydelige investeringer. Hvis fx det danske prisniveau for investeringer faldt til det spanske niveau, ville 5 pct. – svarende til befolkningen i Århus – rykke ud af den "tilfredse" kategori
- *Den offentlige sektors involvering i økonomien:* Selvom den offentlige sektor leverer mange offentlige goder som forsvar, sundhedsvæsen og uddannelse, så begrænser det også det personlige valg og oftest kommer undersøgelser også frem til, at en større offentlig sektor har en negativ effekt på den økonomiske vækst. De negative effekter vejer tungere end de positive. Hvis fx den offentlige sektors involvering steg med 9 pct. point, ville man tabe livstilfredshed svarende til at 3 pct. af befolkningen rykkede ud af "tilfreds"-kategorien.